

Nowosad-Bakalarczyk, Marta

"Media i nazwy. Z zagadnień onomastyki medialnej", Katarzyna Skowronek, Mariusz Rutkowski, Kraków 2004 : [recenzja]

Etnolingwistyka 20, 441-442

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pracy. Omawia koncepcję językowego obrazu świata, ramy interpretacyjnej, kategoryzacji i definicji otwartej. W rozdziale drugim autorka prezentuje model definicyjny *kwiatu*, nawiązując do eksplikacji nazwy *flowers* autorstwa Anny Wierzbickiej oraz modelu definicji *kwiatu* zaproponowanego przez Jerzego Bartmińskiego. Na podstawie analizy zebranego materiału wyróżnia następujące cechy znaczeniowe nazw kwiatów: cechy fizyczne, czas kwitnienia, miejsce rośnięcia, zachowanie, relacja do człowieka. W rozdziałach III–VII Dorota Piekarczyk przedstawia językowy obraz wybranych kwiatów.

W obrazie *róży* najważniejsze są jej cechy fizyczne: ‘ma czerwone kwiaty’, ‘kwiaty mają liczne płatki’, ‘ma kolce’, ‘pachnie’. *Róża* konotuje ‘piękno’ (co zostało utrwalone m.in. w wyrażeniu *królowa kwiatów*), ‘szczęście’ i ‘radość’. Jest jej przypisywana funkcja wyrażania miłości. Kolor płatków tego kwiatu jest kojarzony z krwią, stąd różę uważa się za symbol męczeństwa. W znaczeniu słowa *róża* jest utrwalona konotacja ‘kobiecość’. W języku najsilniej utrwaliły się konotacje ‘piękna’, ‘szczęścia’, ‘radości’ i ‘cierpienia’, które tworzą stereotyp *róży*. Najważniejszym elementem obrazu *lilii* jest cecha jej wyglądu ‘ma białe kwiaty’, która motywuje konotacje ‘czystości’, ‘nie-winności’ i ‘dziewictwa’. *Lilia* konotuje także ‘piękno’ i ‘doskonałość’ w sensie fizycznym i duchowym. *Fiołkowi* jest przypisywane ‘piękno’ i ‘skromność’, co ma związek z wyglądem tego kwiatu. W kulturze fiołki symbolizują wiosnę, są jej zwiastunem. W języku cecha *chabru* ‘ma niebieski kwiat’, jest silnie utrwaloną, eksponują ją również teksty poetyckie. Cecha ta motywuje konotacje ‘piękna’, ‘radości’, ‘doskonałości’ i ‘dobra’, ale także ‘smutku’, ‘tęsknoty’ i ‘spokoju’. *Chaber* jest wartościowany ambiwalentnie. W definicjach leksykograficznych *chaber* jest kategoryzowany jako *chwast*, co stanowi uzasadnienie dla cechy ‘jest zwalczany przez człowieka’. W tekstach poetyckich *chaber* jest ozdobą zboża, nieodłącznym elementem wiejskiego krajobrazu. W definicjach *wrzosu* eksponowana jest cecha ‘ma fioletowe kwiaty’, która motywuje konotacje ‘smutku’ i ‘rozpaczy’. Do najsilniej utrwalonych cech semantycznych *wrzosu* należy cecha ‘kwitnie jesienią’, czego dowodem jest derywat *wrzesień* ‘czas kwitnienia wrzosów’. Jak pisze autorka, „*wrzos* pod wieloma względami wyróżnia się z kategorii KWIAT”.

W rozdziale ósmym jest przedstawiony językowy obraz *kwiatu*. *Kwiat* jest konceptualizowany w polszczyźnie jako ‘roślina’, która ‘wyrasta z ziemi’, ‘ma długą, prostą, pionową łodygę’, ‘na jej szczytce znajduje się kwiat*’ (*w znaczeniu ‘część rośliny’), ‘kwiat* ma liczne cienkie, płaskie płatki’, ‘z łodygi wyrastają liście’. *Kwiat* ‘pachnie’ i ‘zakwita wiosną’ (cecha ta została utrwalona w nazwie *kwiecień*), rośnie w ogrodzie/na rabacie/na kwietniku/na klombie/na polu/na łące/w lesie. Inne cechy semantyczne kwiatu to ‘sadzony (siany) dla ozdoby miejsca’ i ‘zrywany (ścinany) dla ozdoby’. *Kwiat* konotuje ‘piękno’, ‘radość’, ‘szczęście’ i ‘dobro’.

AB

Katarzyna Skowronek, Mariusz Rutkowski, *Media i nazwy. Z zagadnień onomastyki medialnej*. Kraków: Wydawnictwo LEXIS, 2004, 172 s.

Książka zawiera opis i interpretację swoistej warstwy przekazu medialnego — jego nazewnictwo. Autorzy stoją na stanowisku, że ten typ nazw nie jest jedynie werbalnym „dodatkiem” do mediów, lecz wywiera wpływ na ich funkcjonowanie na wielu poziomach i w różnym wymiarze. Ten funkcjonalny wymiar onimii medialnej starają się przybliżyć czytelnikowi.

Praca składa się z trzech części. Część I ma charakter teoretyczno-metodologiczny. Zaprezentowano w niej rozważania teoretyczne i metodologiczne z zakresu językoznawstwa i onomastyki oraz wybrane koncepcje z kręgu filozofii współczesnej kultury i medioznawstwa, przydatne w dociekanii istoty tej warstwy nazewnictwa. Części II i III mają charakter materiałowo-badawczy. Zawierają językowo-kulturowy opis polskich nazw współczesnych mediów masowych, tj. prasy, radia, telewizji i Internetu, dokonany w perspektywie diachronicznej. Opis obejmuje dwie płaszczyzny nazewnictwa medialnego. Pierwsza z nich to nazwy mediów, czyli tytuły czasopism, nazwy stacji radiowych i telewizyjnych oraz nazwy witryn i portali internetowych (część II). Druga dotyczy nazw w mediach,

czyli nazewnictwa rubryk prasowych, tytułów audycji radiowych i programów telewizyjnych (część III). Badanie zgromadzonego materiału nazewniczego skupia się na wzajemnych relacjach pomiędzy: nazwą a rodzajem medium, które ona desygnuje; nazwą a słownictwem pospolitym, z którego ona jest zbudowana; znaczeniem i funkcją nazwy a niektórymi uniwersalnymi w kulturze polskiej kategoriami pojęciowymi; nazwą a typem odbiorcy danego medium; językowymi cechami nazwy a dokonującymi się obecnie przemianami społeczno-kulturowymi. Przyjęta przez autorów perspektywa badawcza wykracza poza ramy tradycyjnej (strukturalistycznej) lingwistyki, uwzględnia fakt, że badane nazwy nie funkcjonują w „kulturowej pustce”, przeciwnie są zanurzone w określonej kulturze. Ten interdyscyplinarny charakter badań onomastycznych, zaprezentowany w publikacji, sprawia, że jej adresatem mogą być nie tylko językoznawcy, lecz także medioznawcy, dziennikarze, socjologowie, badacze kultury oraz wszyscy zainteresowani rolą mediów i ich nazw we współczesnym świecie.

MNB

Peter Stockwell, *Poetyka kognitywna. Wprowadzenie*. Red. nauk. Elżbieta Tabakowska, tłum. Anna Skucińska. Kraków: Universitas, 2006, 280 s.

Publikacja jest tłumaczeniem wydanego w 2002 r. przez Routledge podręcznika *Cognitive Poetics. An Introduction*, któremu towarzyszył wówczas tom *Cognitive Poetics in Practice*, pod red. Joanny Gavins i Gerarda Steena (niektóre tłumaczone na polski). W dwunastu rozdziałach autor wprowadza podstawowe pojęcia poetyki kognitywnej, a ściślej — omawia pojęcia z zakresu językoznawstwa kognitywnego w zastosowaniu do analizy utworów literackich. Są nimi: figura i tło, prototypy i schematy poznawcze, *deixis*, skrypty, światy języka, dyskursu, tekstu (wraz z podświatami), przestrzenie mentalne, metafora pojęciowa, paraboliczność, styl rozumiany jako ruch figury i tła. Stockwell pokazuje ich powiązania z pojęciami tradycyjnie rozumianej poetyki i — szerzej — teorii literatury oraz stosuje je w przykładowych analizach, wychodząc z założenia, że poetyka kognitywna jest przede wszystkim dziedziną stosowaną. Wywody w każdym z rozdziałów obudowane są częściami, w których przedstawia się czytelnikowi kwestie wątpliwe oraz proponuje samodzielne rozwiązanie problemów (*Tematy do dyskusji, Dalsze poszukiwania, Bibliografia i zalecana literatura*). Zdaniem Stockwella, dla poetyki kognitywnej istotny jest kontekst literacki (literatura to nie tylko zbiór słów) oraz — ważniejszy nawet — kontekst czytelniczy (zwłaszcza psychologiczne procesy lektury i odbioru czytelniczego w kontekście kultury). W proponowanym ujęciu poetyka kognitywna łączy się ściśle ze stylistyką językoznawczą. Dyscyplina ta właściwie skupia się na tym, jak czytelnik odebrał dany tekst. Książka zatem syntetyzuje podejście lingwistyczne, literaturoznawcze i psychologiczne do tekstu artystycznego. Materiał literacki, na którego przykładzie Stockwell operuje, stanowią utwory (lub ich fragmenty) m.in. Roberta Browninga, Teda Hughesa, Emily Brontë, George'a Herberta, a także *Sen o Drzewie, Pan Gaven i Zielony Rycerz* czy utwory z gatunku *science fiction*.

SW

Świat słowa Jana Pawła II. Refleksje — wspomnienia — opinie. Opracowała Marta Dalgiewicz. Tarnów: Wydawnictwo BIBLOS, 2007, 129 s.

Wśród wielu pozycji dotyczących życia i działalności Jana Pawła II książka ta wyróżnia się wyborem tematu. Jej celem jest bowiem ukazanie stosunku Papieża do języka. Jego fascynacja słowem, której początki sięgają studiów polonistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim, jest widoczna w licznych wypowiedziach, które zebrała i ułożyła w spójną całość Marta Dalgiewicz. Już w *Przedmowie* do opracowania Andrzej Markowski podkreśla wartość myśli papieskich: „Jak mało kto był On świadomy wagi słowa, jego roli w życiu narodu, jak mało kto umiał w sposób odpowiedzialny i rozważny, a także mądry i piękny, posługiwać się słowem”.